

Til Opplæringslovutvalget

ISAAC NORGE SINE INNSPILL TIL NY OPPLÆRINGSLOV

Isaac Norge ble 23/5-19 kontaktet pr telefon fra Kunnskapsdepartementet med oppfordring om å levere inn innspill til opplæringslovutvalget i forhold til område Alternativ og Supplerende Kommunikasjon (ASK) i opplæringsloven.

Vi er kjent med andre innspill til lovforslaget. Vi stiller oss bak høringsinnspillet til Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) om tilpasset opplæring, spesialundervisning, m.m.

Her vil vi videre utdype behov for tilføyelser og endringer for elever med behov for ASK.

Elever med behov for ASK har i gjeldende lov rett til å bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i opplæringen. Nødvendig opplæring i å bruke alternativ og supplerende kommunikasjon er lagt inn i spesialundervisningen.

Dette vil ISAAC

ISAAC Norge mener det er viktig og nødvendig med en presisering og tydeliggjøring av rettighetene til elever med ASK som språk og kommunikasjonsformer i opplæringsloven.

Personer som bruker ASK inngår i en heterogen gruppe språklig minoriteter og må få rettigheter til ASK, uavhengig av om de trenger tilpasset opplæring eller spesialundervisning i opplæringen.

Rett til språk er en grunnleggende rettighet og alle elever som trenger ASK må få sikret sine *individuelle* rettigheter til både å få bruke ASK, og få opplæring i og på ASK.

Staten har samme ansvar for språk, kommunikasjon og opplæring av elever som bruker ASK som de har for språkopplæring av andre elever. Noe annet er diskriminerende og gir ikke grunnlag for en likeverdig opplæring

De fleste elever som bruker ASK vil utvikle forståelse for norsk tale, men bruke andre uttrykksformer enn tale. De vil trenger ASK både for å lære språket som små og til å uttrykke seg. ASK blir deres ekspressive språklige- og kommunikative former.

For andre vil det være vanskelig å forstå norsk tale og ASK vil være deres morsmål og fungere både som deres impulsive og ekspressive språklige- og kommunikative former.

Det er på høy tid at ASK blir anerkjent som språk og kommunikasjon. I Norge framstår ASK som norsk språk, men fordi formen er spesiell, vil ASK-brukere være en språklig minoritet. Språket blir uttrykt på andre måter enn tale i muntlig kommunikasjon.

Rett til språk er en grunnleggende rettighet og opplæringslovutvalget har nå mulighet til å bidra til at ASK blir en selvstendig rett i opplæringsloven. ASK-brukere med selvstendig rett til ASK gjennom opplæringslovens § 2-16, § 3-13, § 4A-13 eller friskoleloven § 3-14 mener vi at skal ha rett til opplæring i og med ASK uten at dette knyttes opp mot til rett til spesialundervisning §5-1,

Isaac mener at den reviderte paragrafen må inneholde:

- Elever med behov for ASK har etter sakkyndig vurdering rett til opplæring i og med ASK. De har også rett til å bruke egnede kommunikasjonsformer og kommunikasjonsmidler i opplæringen, og få språklig og teknisk opplæring i bruk av kommunikasjonshjelpemiddel.

ASK-brukere med behov for spesialundervisning mener vi skal ha vedtak etter både opplæringslovens § 2-16, § 3-13, § 4A-13 eller friskoleloven § 3-14 og etter opplæringslovens § 5-1 og for voksne etter §4A-2

Ved å gi rett til opplæring i og med ASK uten å knytte det til spesialundervisning, og med rett til nødvendige tilpasninger og hjelpemidler, vil opplæringsutvalget samtidig bidra til at norsk opplæringslov er i tråd med FN-konvensjonen (CDRP), ratifisert av Norge i 2013, på dette området. Et utdrag fra denne er vedlagt til sist i dette dokumentet.

Tilpasset opplæring:

Elever med behov for ASK vil ha behov for tilpassinger for å kunne uttrykke seg muntlig, for å delta i aktiviteter, og for å kunne tilegne seg fag. ISAAC Norge vil at dette skal utdypes i en forskrift.

Tidlig innsats på 1. til 4. trinn:

Siden elever med behov for ASK har vansker med å uttrykke seg, vil de stå i fare for å bli hengende etter i lesing og skrivning, og en del av dem også i regning. De må derfor få ekstra egnet intensiv opplæring fra skolestart.

Omfang av grunnskoleopplæring i tid

Å ha en funksjonsnedsettelse innebærer ofte lenger tid til mange gjøremål. Jan Grue skildrer dette i boka «Jeg lever et liv omtrent som deres» der han sier følgende: Jeg kan ikke skynde meg. Ting tar den tiden de tar.

Å kommunisere ved bruk av ASK er tidkrevende. Svært mange av elevene som bruker ASK trenger mye lenger tid på alt de skal gjøre. Dermed trenger de også lenger tid når de skal lære, f.eks. for å få nok repetisjoner. I tillegg har mange store motoriske vansker og/eller helseutfordringer som gjør at mye av undervisningstiden går vekk til helt nødvendige praktiske gjøremål. Elevene vil ha behov for å lære ASK i tillegg til alt det som alle elever skal lære. Elever med tegnspråk som førstespråk har rett til utvidet skoledag. ISAAC Norge mener at også ASK-elever gjennom sakkyndig vurdering bør få tilgang til utvidet grunnskoleopplæring i tid. Da de fleste elevene med behov for dette vil være for fysisk slitne til å kunne nyttiggjøre seg lenger skoledag, vil en mulighet til et 11.skoleår i grunnskolen være et godt tilbud for noen. De vil dermed kunne få tett kunnskapshull og lagt et best mulig grunnlag for overgang til videregående skole.

Vurdering i grunnskolen

I dagens skole er det vanskelig for ASK-elever å delta i vurderinger og obligatoriske prøver, Nasjonale prøver og eksamen. ISAAC Norge mener at forskrift som regulerer dette må endres slik at elever som bruker ASK både får tilstrekkelig tid, og tilgang til prøvene/eksamen. Det innebærer at eksamen har en gjennomføringsform som også gir ASK-brukere tilgang til å gjennomføre prøven/eksamenen.

Særskilt språkopplæring for elever med behov for ASK

Elever med behov for ASK er en språklig minoritet på den måten at språkformen de uttrykker seg med (f.eks. ulike former for grafiske symboler) er annerledes enn norsk tale. De fleste

ASK- brukere må i tillegg lære og forstå norsk tale, mens en undergruppe av ASK-brukere er avhengig av alternative symboler også for å forstå språk. ASK brukerne er avhengig av et språkmiljø som mestrer deres uttrykksform, og må ha rett til særskilt norskopplæring ved bruk av ASK.

Kompetanse på ASK, og kompetanseutvikling

ISAAC Norge erfarer at ASK-kompetansen er svært ulik i forhold til hvor i landet man bor, hvilke ressurser en kommune har tilgjengelig og hvilke kompetanse de ulike PP-tjenester og skoleeiere har. I veilederen om ASK i skolen, skriver Udir på sine sider:

”Det å undervise elever med behov for ASK, bør sees på som en særoppgave, noe som betyr at skoleeier har ansvar for å legge til rette for kompetanseheving på ASK.”

Videre:” Når skoleeier skal ansette eller gi tilbud om videre- og etterutdanning til personale som skal arbeide med elever med behov for ASK, er det nødvendig å tenke langsiktig. Det tar tid å bygge opp ASK-kompetanse og det er derfor viktig at kommunene har oversikt over barn i barnehage med behov for ASK skal over til skolen, slik at ressurser og kompetanse er på plass allerede fra første skoledag.”

”For å tilpasse opplæringen til elever med behov for ASK, vil det være nødvendig med kompetanse og kunnskap utover vanlig lærerutdanning. God tilrettelegging krever at personalet lærer og tar i bruk elevenes kommunikasjonsformer og tilegner seg metodisk kompetanse om tilrettelegging for både kommunikasjonsutvikling og læring. Dette gjelder både for kontaktlærere, faglærere, spesialpedagog og andre.”

”Kompetansen kan deles i to hovedområder:

kompetanse i å:

- videreutvikle elevens bruk av sine kommunikasjonsformer
- tilrettelegge for at eleven skal kunne bruke sine kommunikasjonsformer i undervisningen.”

<https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/ask/ASK-skole/kompetanse-ask/>

ISAAC Norge vil her gjøre oppmerksom på at også ved bytte av skole underveis i grunnskoleløpet og ved overgang til videregående skole er det viktig med gode overganger og at det meldes inn i god tid slik at mottakende skole har nødvendig ressurser og kompetanse til å gi eleven med behov for ASK tilrettelegging i og med ASK fra dag en.

Vi mener videre at det skal knyttes krav til kompetanse til den som skal gi opplæringen enten det er etter opplæringslovens § 2-16, § 3-13, § 4A-13, friskolelovens § 3-14 eller opplæringsloven § 5-1 og for voksne etter §4A-2

Forslag til lov, forskrifter og føringer for forskrifters innhold:

LOV:

- Ny opplæringslov må gi en selvstendig rett til opplæring i og med ASK. Herunder opplæring i bruk av ASK-hjelpemiddel. (jmf dagens § 2-14 punktskriftopplæring)
- elever med behov for ASK skal få bruke egnede kommunikasjonsformer og nødvendige kommunikasjonsmidler i opplæringen. De skal også gis nødvendig opplæring i å bruke kommunikasjonsformene som de har behov for. Dette er avgjørende for at elever kan bruke ASK i faglige og sosiale aktiviteter og nå sine læringsmål.
- Ny opplæringslov må slå fast at eleven som har en individuell rett til opplæring i ASK skal motta opplæring av en som har ASK-kompetanse. (Jmf § 10-2 krav om

kompetanse i undervisningsstilling). Den som skal gi opplæring i ASK må i tillegg til ASK-kompetanse ha kompetanse på språk og språkutvikling.

- Læremidler i ASK må tas inn i ny opplæringslov, herunder at tilgjengelige digitale læringsplattformer og informasjons- og kommunikasjonsteknologi på skolen må være tilgjengelig også for elever med behov for ASK.
- Ny opplæringslov må slå fast frister ved overganger som gjør det mulig for mottager skole å skaffe nødvendig kompetanse.
(jmf udir: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/sarskilte-behov/ASK-skole/kompetanse-ask/>)

Der er nå ingen forskrifter som gir nærmere føringer for innhold og organisering av tilbudet til elever med behov for ASK. Norsk skole har erfaringer med presisering for elever med behov for ASK i opplæringsloven siden 2012. ISAAC Norge mener det er helt nødvendig med flere forskrifter som fyller ut de overordnede målene og prinsippene for opplæringen ved å ytterligere presisere og tydeliggjøre ansvaret til opplæringsansvarlig og tilbudet til ASK elever.

FORSKRIFTER (og føringer for forskrifters innhold):

- Til opplæringslovas § 10-2 krav om kompetanse.
Barnetrinnet: For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, ASK (Alternativ og Supplerende Kommunikasjon), matematikk eller engelsk på barnetrinnet kreves det at vedkommende har minst 30 studiepoeng som er relevante for faget.
Ungdomstrinnet: For å undervise i norsk, samisk, norsk tegnspråk, ASK (Alternativ og Supplerende Kommunikasjon), matematikk eller engelsk på ungdomstrinnet kreves det at vedkommende har minst 60 studiepoeng som er relevante for faget.
- Elever med rett til ASK-opplæring etter opplæringslovens § 2-16 har rett til inntil 1525 timer i tillegg til den ordinære timeramma i fag- og timefordelinga. (Jmf forskrift til § 2-14 punktskriftopplæring). Timene kan tas som et 11.skoleår.
- Elever med rett til ASK skal ha tilrettelegging av ulike prøver, bl.a nasjonale prøver og eksamen slik at de kan bruke sin ASK-form for å vise hva de kan. De vil trenge tilleggstid, og tiden må starte fra tidspunktet prøven reelt kan ta til. DVS tid til rigging og tilrettelegging av tekniske plattformer må komme i tillegg.
- Forskrift med tydeliggjøring av hva som skal tilpasses og hvordan det skal gjøres for elever med behov for ASK.
- Kommunene har et ansvar for og plikt til å gi voksne ASK-brukere både de med ervervede skader hvor ASK blir deres nye språk og for ASK-brukere som trenger videre oppfølging av og i ASK etter avsluttet VGS.
- Foresatte og nærpersoner til barn/unge og voksne ASK-brukere vil få et nytt språk og forholde seg til. De vil bli viktige samtalepartnere for ASK-brukere og dette bør anerkjennes og medføre at det tilbys opplæring av ASK-brukers språk- og kommunikasjonsform til disse. Kommunen gis ansvar for dette.
- Statped bør ha et særskilt veiledningsansvar overfor kommunene, på lik linje med det ansvaret de i dag utøver overfor døve og blinde.

ISAAC Norge ønsker opplæringslovutvalget lykke til i arbeidet med ny opplæringslov. Vi forutsetter at FN-konvensjonen (CDRP) art 24 Utdanning legges til grunn for norsk opplæringslov.

FN-konvensjonen Art. 2: I denne konvensjon gjelder følgende definisjoner:

"Kommunikasjon" omfatter blant annet språk, teksting, punktskrift, taktil kommunikasjon, storskrift, tilgjengelige multimedia, så vel som skrift, lyd, lettlest språk, opplesning, alternative og supplerende kommunikasjonsformer, -midler og -formater, herunder tilgjengelig informasjons- og kommunikasjonsteknologi, "Språk" omfatter talespråk og tegnspråk og andre former for ikke-verbal kommunikasjon,

Med "universell utforming" menes utforming av produkter, omgivelser, programmer og tjenester på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. "Universell utforming" skal ikke utelukke hjelpemidler for bestemte grupper av mennesker med nedsatt funksjonsevne når det er behov for det.

Art 24: Utdanningspartene skal gjøre det mulig for mennesker med nedsatt funksjonsevne å lære praktiske og sosiale ferdigheter slik at de lettere kan delta fullt ut i undervisningen på lik linje med andre, og som medlemmer av samfunnet. For dette formål skal partene treffe hensiktsmessige tiltak, herunder:

3 a) å legge til rette for innlæring av punktskrift, alternativ skrift, alternative og supplerende kommunikasjonsformer, -midler og -formater, orienterings- og mobilitetsferdigheter, samt legge til rette for likemannsarbeid og mentorvirksomhet,

Art. 24.4: Med sikte på å bidra til å virkeliggjøre denne rettighet skal partene treffe hensiktsmessige tiltak for å ansette lærere som kan tegnspråk og/eller punktskrift, herunder lærere med nedsatt funksjonsevne, og å lære opp fagfolk og personale som arbeider på alle nivåer i utdanningssystemet. Opplæringen skal omfatte bevisstgjøring om funksjonshemming og bruk av hensiktsmessige alternative og supplerende kommunikasjonsformer, -midler og -formater, samt undervisningsmetoder og undervisningsmateriell som er til hjelp for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

ISAAC Norge 25/9-19

Bente Johansen
Rettighetsgruppa
ISAAC Norge

Jane Svartskuren
Leder
ISAAC Norge